

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Кафедра археології, спеціальних історичних
і правознавчих дисциплін**

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Шкільний курс правознавства з методикою викладання. Українська
Викладачі	Хоптяр Юрій Анатолійович, доцент кафедри АСіПД
Профайл викладачів	https://kaf-asipd.kpnu.edu.ua/?page_id=325
E-mail:	khoptyar.uriy@kpnu.edu.ua
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/
Консультації	Відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри археології, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін: щовівторка 14.20-15.35

2. Анотація до курсу

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Шкільний курс правознавства і методика його викладання» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Історія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта. Історія та правознавство галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Шкільний курс правознавства і методика його викладання – це одна із вагомих методичних дисциплін, що створює відповідне підґрунття для формування правосвідомості, а відтак правової культури вихованців.

Цей курс дає можливість студентам краще засвоїти весь навчальний матеріал, зорієнтуватись у складних питаннях політики, влади, проникнути у сутність суспільних явищ і процесів. Здобуті студентами компетентності у результаті вивчення даної навчальної дисципліни дозволять вільно орієнтуватися як у минулому, так і сучасному історичному процесі, сприятимуть організації роботи з документними ресурсами та оперативному пошуку й якісному наданню інформації. Отже, шановні студенти Вашій увазі пропонується цікава й захоплююча дисципліна, яка дасть змогу вам поглибити знання з історії, права та інших предметів.

Предметом вивчення курсу є методика викладання правознавства у загальноосвітніх навчальних закладах України. У даному курсі також вивчаються суспільні відносини у сфері виборчої системи та виборчого права, державного правління та устрою, а також адміністративно-правового управління тощо.

3. Мета і завдання курсу

Мета навчальної дисципліни «Шкільний курс правознавства і методика його викладання»:

- сприяння поглибленню знань майбутніх вчителів з теоретичних основ методики викладання правознавства;
- ознайомлення студентів з ефективними формами організації навчального процесу з основ правознавства, методами і прийомами навчання школярів правознавства на сучасному етапі розвитку школи;
- формування практичних умінь і навичок, необхідних для забезпечення ефективного навчання основам правознавства.

Завдання навчальної дисципліни:

- засвоєння найвагоміших прийомів і методів правового навчання;
- вивчення системи права;
- опанування Конституції та ряду законів;
- формування у студентів юридичного мислення;
- набуття умінь роботи з юридичними джерелами.

Також **цілями курсу** є формування у студентів сучасного типу наукового мислення, що включає комплексне сприйняття різних аспектів досліджуваного об'єкта чи явища, а також вироблення в них навичок міждисциплінарного дослідження із застосуванням різних методів, в тому числі природничих, інформаційних, а також класичних інноваційних методів, що відображають сучасний стан педагогічної науки.

Програмні компетентності навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки фахівців здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні набути **наступних компетентностей**:

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 05 Знання про сучасні досягнення в галузі загальних теорій держави та права, основні напрямки розвитку сучасних міжнародних відносин; шляхи і напрямки Європейської інтеграції; систему та зміст законодавства України і Європейських країн. Спрямованість на вирішення складних питань в організації освітньої діяльності в межах законодавства України та європейських країн.
	ЗК 08 Знання, вміння та навички необхідні людині для свідомої участі в соціальному і громадянському житті, виконання обов'язків й реалізації прав громадянина.
	ЗК 09 Знання світової та вітчизняної історії та права, історії світових цивілізацій, основ концепцій інтерпретації всесвітньо-історичного процесу; розуміння історичних

		процесів у контексті цивілізаційного матеріального та духовного розвитку світу.
	ЗК 14	Здатність критично та креативно мислити, виявляти ініціативу і мотивувати людей та рухатися до спільної мети, а також навчатися протягом всього життя
Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)	СК14	Володіння методикою викладання історичних та правознавчих дисциплін у закладах середньої освіти, вміння використовувати набуті теоретичні знання з історії та методики викладання фахових дисциплін у педагогічній практиці, здатність до організації навчального процесу відповідно до обов'язкових вимог охорони праці.
	СК 16	Оволодіння всіма необхідними знаннями, уміннями, навичками, компетентностями, передбаченими освітньо-професійною програмою.
	СК 17	Здатність застосовувати теоретичні знання у навчальній та професійній діяльності, захищати законні права і інтереси суб'єктів навчального процесу, здійснювати компетенцію у галузі консультативної діяльності.
7 - Програмні результати навчання		
	ПРН 05	Поєднувати та застосовувати вміння з педагогіки і психології та навички викладання історичних та правових дисциплін у професійній діяльності педагога.
	ПРН 07	Інтегрувати знання конституційного, цивільного, сімейного, кримінального та адміністративного, Трудового права у професійну діяльність проектувати знання загального правознавства на історичні події, процеси та явища сьогодення.
	ПРН 11	Вміти оцінювати, класифікувати й інтерпретувати джерела й теоретичний матеріал з вітчизняної та світової історії, культури і права.
	ПРН 17	Застосовувати набуті теоретичні знання з історії та методики викладання фахової дисципліни у педагогічній практиці.
	ПРН 20	Вміти на практиці застосовувати основи майстерності вчителя в управлінні собою, майстерність педагогічного спілкування, майстерність в управлінні навчально-виховним процесом.
	ПРН 21	Організувати різні види діяльності учнів після уроків для забезпечення необхідних умов, засвоєння і активного сприйняття історичного досвіду та навколишньої дійсності.

**Сфера реалізації здобутих компетентностей
під час працевлаштування:**

Випускник здатний орієнтуватися в розгалуженій системі законодавства, знати основні положення Конституції, конституційних законів, кодексів України та суворо дотримуватися норм права.

4. Формат курсу

Стандартний курс (очний). Передбачає проведення лекційних і практичних занять. Можливе застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання Moodle та застосунків для проведення відеоконференцій.

5. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Освітня програма, спеціальність	014 Середня освіта (Історія), предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія), освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія та правознавство)	014 Середня освіта (Історія), предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія), освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія та правознавство)
Рік навчання/ рік викладання	2023-2024/2023	2023-2024
Семестр вивчення	П'ятий	П'ятий/шостий
нормативна/вибіркова	нормативна	нормативна
Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити ЄКТС	3 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	90 год.	90 год.
Кількість годин навчальних занять	60 год.	16 год.
Лекційні заняття	20 год.	8 год.
Практичні заняття		
Семінарські заняття	20 год.	8 год.
Лабораторні заняття		
Самостійна та індивідуальна робота	50 год.	74 год.
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

6. Пререквізити курсу

Дисципліни-пререквізити: «Правознавство», «Методика правового виховання».

7. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного або інформаційного забезпечення, однак можливе використання проектора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у формі MS Power Point або інших. Передбачається застосування об'єктно-модульного середовища MOODLE.

8. Політики курсу

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених планом.

Очікується, що здобувачі дотримуватимуться термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. За несвоєчасно подані роботи / завдання (з порушенням визначених термінів) знижуватимуться бали.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес вчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття й виконання запланованих завдань.

Очікується, що студент візьме участь у всіх контрольних заходах (поточний контроль, модульний контроль, контроль виконання самостійної роботи, підсумковий контроль).

Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою.

Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою.

Письмові роботи. Передбачається, що студенти виконують декілька видів письмових робіт (реферат, модульна контрольна робота).

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/2TLKGh1>) та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/FTLKJEm>).

Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Література. Для пошуку рекомендованої літератури здобувач вищої освіти може послуговуватися бібліотекою університету, фахових кафедр та інтернетними ресурсами. Студенти заохочуються до використання літератури, якої немає з-поміж рекомендованої.

Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам! Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Комунікування з викладачем. Спілкування з викладачем здійснюється під час лекційних і практичних занять (участь у бесідах, дискусіях, відповіді на питання тощо), щотижневих (офлайн і онлайн) консультацій. Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть звертатися до викладача для роз'яснення незрозумілих питань, для складання пропущених занять, для перевірки виконання завдань самостійної роботи, цікавитися додатковими відомостями й сучасними науковими знаннями з курсу.

9. Схема курсу

Дата / кількість акад. год.	Тема, план	Форма заняття	Матеріали	Література Інтернетресурси	Завдання, год	Вага оцінки (балів)	Термін виконання
	<p>Тематика лекцій ШКПМВ (20 год.)</p> <p>Лекція № 1. Особливості педагогічного процесу у вищій школі (4 год.).</p> <p>1. Зміст вищої освіти в Україні.</p> <p>2. Мета та завдання вищої освіти.</p> <p>3. Закономірності процесу навчання у вищій школі.</p> <p>4. Принципи навчання та їх реалізація в навчальному процесі.</p> <p>Лекція №2. Функції та структура методів навчання. (4 год.).</p> <p>1. Структура та класифікація методів навчання.</p> <p>2. Сутність та зміст методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів.</p> <p>3. Види навчання.</p>	лекція	відеоматеріали з «ШКПМВ»	<p>1. Аграрне право України // За ред. В.З.Янчука. -К., 2000.</p> <p>2. Вивід прав України. М.Грушевський, І.Франко, М.Костомаров.-Львів, 1992.</p> <p>3. Возняк К.М. Кирило-Мефодієвське братство -Львів, 1921.</p> <p>4. Господарське право // За ред. О.С.Щербини. -К., 2001.</p> <p>5. Государственное право буржуазных й освободившихся стран // За ред. Б.А.Стародубского. - М.,1986.</p> <p>6. Грушевський М. Конституційне питання і українство в Росії // Літературно-науковий вісник. - Львів, 1905.</p> <p>7. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? -К., 1981.</p> <p>8. Дністрянський С. Загальна наука права і політики. -Прага, 1923.</p>	<p>Переглянути презентацію / 2 год.</p> <p>написати реферат на вказану 3 год.</p>	Рівень залишкових знань студентів визначається на основі комплексу питань теоретичного та практичного характеру. Кожне завдання складається з п'яти питань: з них закриті (третього рівня складності), одне - другого рівня складності, ще два - відкритого типу (першого рівня складності). Правильна відповідь одного відкритого завдання оцінюється максимально 1 балом, практичного завдання - 3 бали, закритого завдання - 5	Протягом семестру

<p>Лекція №3. Лекція у вищій школі. (4 год.) 1. Лекція у системі професійної підготовки юристів . 2. Види лекцій та вимоги до їх проведення . 3. Дидактичні вимоги до проведення семінарських занять . 4. Особливості організації практичних, індивідуальних занять та консультацій.</p> <p>Лекція № 4. Самостійна та науково-дослідна робота студентів (2 год.). 1. Психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи студентів . 2. Особливості самостійної роботи студентів і передумови її ефективності. 3. Організація науково-дослідної роботи у вищій школі.</p> <p>Лекція № 5. Педагогічні технології навчання у сучасній вищій школі (2 год.). 1. Особливості застосування педагогічних технологій навчання права. (103) 2. Модульна та блочно-тьюторська технологія навчання. 3. Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності студентів.</p> <p>Лекція № 6. Методи контролю і самоконтролю у навчанні. (2 год.). 1. Функції оцінювання навчальних досягнень студентів. (152) 2. Види контролю.</p>	<p>Лекція</p> <p>Лекція</p> <p>Лекція</p> <p>Лекція</p>	<p>відеоматеріали з «МПВ»</p>	<p>9. Дорошенко Д. Історія України. -Т.І-ІІ. -Ужгород, 1932. 10. Драгоманов М. Вибране. -К., 1991. 11. Ейхельман Отто. Проект конституції УНР. -Київ-Тарнів, 1920-1921. 12. Еремов С. Біля початків українства. Генезис ідей Кирило-Мефодіївського братства // Україна. - Т.1-2. -К., 1924. 13. Загальна теорія держави і права // За ред. В.В.Копейчикова. -К., 2000. 14. Завальнюк О.М. Кам'янець-Подільський державний університет – опора українського державотворення (1918-1920 рр.). – Симон Петлюра у контексті національно-визвольних змагань. – Збірник наукових праць. -Фастів, 1999. – С.163-170. 15. Інститут президенства в современном мире. - М., 1994. 16. Історія держави і права України // За ред. А.Й.Рогожина, - Харків, 1993. 17. Історія держави і права України // За ред. А.С.Чайковського. -К., 2000. 18. Качан О.О. Банківське право. -К., 2000. 19. Ковальський В.С. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України. -К., 2001. 20. Колпаков В.К. Адміністративне право України. -К., 2000. 21. Коментар до Конституції України. - К., 1996. 22. Конституційне право України./ За ред. Тація В.Я., Погорілка В.Ф., Тодики Ю.М. – К.,1999. 23. Конституционное (государственное)</p>	<p>опрацювати текст Конституції України (III розділ)</p> <p>пройти тест по темі</p> <p>підготувати реферат по темі</p> <p>анотувати прочитану додаткову літературу</p>	<p>балами. Загальна оцінка за виконання контрольного завдання виставляється середнє арифметичне із трьох і відповідає: "відмінно" - 14-15 балів "добре"- 11-13 балів "задовільно" - 8-10 балів "незадовільно" — 0-7 балів Для виконання комплексної контрольної роботи відводиться одна пара. При оцінюванні завдань теоретичного характеру виставляється: " відмінно" - студент виявив всебічні та глибокі знання програмного матеріалу, вірно аргументує свої положення, відповідь має чітку та завершену форму; "добре" - студент виявив повне знання програмного матеріалу, але недостатньо аргументує свою відповідь; "задовільно" - студент виявив недостатнє знання програмного матеріалу, аргументація висновки слабкі; "незадовільно" - студент виявив серйозні огріхи в знанні програмного матеріалу, не вміє робити</p>	
---	---	-------------------------------	--	--	---	--

	<p>3. Модульно-рейтинговий контроль знань. Лекція №7. Професійна компетентність викладача вищої школи. (2 год.).</p> <p>1. Структура діяльності викладача вищої школи. (184)</p> <p>2. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача правознавства.</p> <p style="text-align: center;">Тематика практичних занять ШКПМВ. (20 год.). Тема №1. Структура шкільної правової освіти (2 год.).</p> <p>1. Поняття правової освіти, її значення і загальна характеристика.</p> <p>2. Загальна характеристика структури правової освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.</p> <p>3. Побудова, освітньо-виховні завдання та особливості шкільного курсу основ правознавства: - структура курсу; - сучасні вимоги до викладання курсу правознавства у</p>	<p style="text-align: center;">Практичне заняття</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття</p>		<p>право зарубешних стран.-В 2-х Т. -М., 1996.</p> <p>24. Конституційні акти України 1917-1920 рр. Невідомі Конституції України. -К., 1992.</p> <p>25. Копиленко М., Копиленко О. Еволюція українського конституціоналізму // Право України. -1992. -№6.</p> <p>26. Котюк В.О. Основи держави і права. -К., 1997.</p> <p>27. Лисенков С.Л. Конституція України: матеріали до вивчення. -К., 1997.</p> <p>28. Лисяк-Рудницький І. Між історією і політикою // Сучасність. -1996.</p> <p>29. Матишевський П.С. Кримінальне право України. -К., 2000.</p> <p>30. Мелашенко В.Ф. Основи Конституційного права України. -К., 1995.</p> <p>31. Міхновський М. Самостійна Україна // Українська суспільно-політична думка в ХХ столітті. -Т.І. - Сучасність. -1989.</p> <p>32. Молдован В. Основи держави і права. -К., 1996.</p> <p>33. Муравьев Н. Проект Конституції // Фонвизин М. Обзорение проявлений политической жизни в России. -М., 1907.</p> <p>34. Мухіна М.Ю. Перша Конституція Радянської України // Трибуна лектора. - 1989. -№10.</p> <p>35. Нагаєвський І. Історія української держави. -К., 1994.</p> <p>36. Основи держави і права України // За ред. І.Усенка. -К., 1994</p> <p>37. Основи конституційного права України // За ред. В.В.Копейчикова.-К., 2000.</p> <p>38. Пестель П. Русская правда. Наказ</p>	<p>самостійних висновків.</p>	
--	---	---	--	---	-------------------------------	--

<p>школі;</p> <p>- основні компетентності учнів, які формуються на уроках правознавства.</p> <p>Тема №2. Шкільна програма з дисципліни «Основи правознавства» (2 год.).</p> <p>1. Пояснювальна записка програми шкільного курсу правознавства, її зміст та призначення.</p> <p>2. Структура програми шкільного курсу правознавства.</p> <p>3. Календарно-тематичне планування шкільного курсу правознавства.</p> <p>Тема №3. Основні засоби навчання шкільної правознавчої освіти (2 год.)</p> <p>1. Зміст, структура, принципи побудови різних варіантів підручників з правознавства. Методичні вимоги до підручника з правознавства.</p> <p>2. Характеристика навчально-методичної літератури з правознавства.</p> <p>3. Наочність на уроках правознавства: характеристика, правила застосування та виготовлення в процесі навчання.</p> <p>4. Технічні засоби навчання на уроках правознавства: класифікація, принципи та прийоми використання.</p> <p>Тема №4. Форми та методи навчання у шкільному курсі</p>	<p>Практичне заняття</p> <p>Практичне заняття</p>		<p>Временному правленію. -СПБ., 1906.</p> <p>39. Погорілко В.Ф. Нова Конституція України. -К., 1996.</p> <p>40. Права людини. Міжнародні договори України. -К., 1992.</p> <p>41. Правознавство // За ред. М.Наснюка. - Львів, 1994.</p> <p>42. Правознавство // За ред. В.В.Копейчикова. -К., 2001.</p> <p>43. Приймак Т. Конституційний проект М.Грушевського з 1905 року // Український історичний журнал. - 1991. -№1.</p> <p>44. Прицак О. Пилип Орлик, його конституція і бачення проблем тогочасної України // Дзвін. -1990. -№2.</p> <p>45. Сергійчук В.І. Національна символіка України. -К., 1992.</p> <p>46. Скотинський Т.Український герб та прапор. -Львів,1995.</p> <p>47. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції.-К., 1993.</p> <p>48. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. -К., 1995.</p> <p>49. Стахів М. Гетьманський режим в 1918 р. і його праводержавні якості. - Скрептон, 1950.</p> <p>50. Теорія держави і права // За ред. С.Д.Гусарева. -К., 2001.</p> <p>51. Ткаченко В. Національна символіка в контексті історії України // Голос України. -1991. -№107, 108, 110.</p> <p>52. Трембіцький В. Український гімн та інші патріотичні пісні. -Рим, 1973.</p> <p>53. Хоптяр Ю.А. Основи</p>		
--	---	--	--	--	--

	<p>правознавства (2 год.)</p> <p>1. Форми навчання правознавству у школі. Фронтальна, групова та індивідуальна робота на уроці правознавства.</p> <p>2. Класифікація методів навчання правознавству. Усний виклад навчального матеріалу на уроках з основ правознавства.</p> <p>3. Класифікація юридичних термінів і понять. Методика формування правових понять на уроках правознавства.</p> <p>4. Методика використання нормативно-правових актів на уроках з правознавства.</p> <p>Тема №5. Методи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства (2 год.).</p> <p>1. Рівні пізнавальної активності учнів на уроках з основ правознавства. Значення інтерактивних методів навчання на уроках правознавства.</p> <p>2. Методи і прийоми активізації навчальної діяльності учнів на уроках з основ правознавства (евристична бесіда, брейнстормінг, дискусія, дидактичні та рольові ігри, метод проєктів, аналіз проблем, міжпредметні зв'язки).</p> <p>3. Використання мережі Інтернет у навчанні основам правознавства.</p>			<p>конституційного права. – Кам'янець-Подільський, 2000.</p> <p>54. Хоптяр Ю.А. Основи права. – Кам'янець-Подільський, 2002.</p> <p>55. Хрестоматія з правознавства. -К., 1998.</p> <p>56. Цивільне право // За ред. О.В.Дзери. -К., 2001.</p> <p>57. Чотири Універсали. -К., 1990.</p> <p>58. Чубатий М. Огляд історії українського права. -Мюнхен, 1946-1947.</p> <p>59. Чубатий М. Основи державного устрою Західно-Української республіки. -Львів, 1920.</p> <p>60. Шелухін С. Історико-правничі підстави української державності. -Вінніпег, 1929.</p> <p>61. Шульженко Ф.П., Андрузяк Т.Т. Історія політичних правових вчень. –К., 2001.</p> <p>62. Яковлів А. Основи Конституції УНР. -Париж, 1935.</p> <p>63. Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII-XVIII ст. –Вашава, 1994.</p> <p>64. Яневський Д. XI Конституція України в XX сторіччі // Філософська і соціологічна думка. -1991. -№8.</p> <p>65. Яневський Д. Маловідомі конституційні акти України 1917-1920 рр. -К., 1991.</p>			
--	---	--	--	--	--	--	--

<p>4. Значення самостійної роботи учнів у навчальному процесі.</p> <p>5. Методи формування навичок самостійної діяльності учнів на уроках з основ правознавства.</p> <p>Тема №6. Педагогічна діагностика знань та умінь учнів на уроках правознавства (2 год.).</p> <p>1. Завдання й функції перевірки навчальних досягнень учнів. Основні види й форми контролю на уроках з правознавства.</p> <p>2. Критерії оцінювання освітніх досягнень учнів під час вивчення правознавства.</p> <p>3. Організація й методичні прийоми перевірки результатів навчальної діяльності учнів на уроках з правознавства.</p> <p>4. Типові помилки у процесі перевірки знань і умінь учнів.</p> <p>Тема №7. Сучасний урок правознавства (2 год.).</p> <p>1. Сучасний урок правознавства як навчальне заняття: типологія, структура, вимоги до проведення.</p> <p>2. Підготовка вчителя до уроку правознавства. Визначення мети і завдань уроку правознавства (очікуваних результатів уроку).</p> <p>3. Етапи проведення вчителем уроку правознавства. Конспект (план) уроку основ правознавства.</p>							
--	--	--	--	--	--	--	--

<p>Тема №8. Урок-практичне заняття у шкільному курсі «Основ правознавства» (2 год.).</p> <p>1. Суть поняття «практичне заняття з правознавства», роль і значення практичних занять у формуванні правових компетентностей учнів.</p> <p>2. Класифікація практичних занять, їх типи та види.</p> <p>3. Структура уроку-практичного заняття з правознавства. План-конспект практичного заняття з основ правознавства.</p> <p>4. Особливості методики проведення юридичних практикумів у шкільному курсі основ правознавства.</p> <p>Тема №9. Позакласні та позашкільні форми навчання правознавства (2 год.).</p> <p>1. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи. Завдання і зміст позакласної роботи з правознавства.</p> <p>2. Основні форми позакласної роботи з правознавства.</p> <p>3. Позашкільні форми вивчення правознавства. Роль учителя правознавства в структурі позашкільного вивчення предмета.</p> <p>Тема №10. Правове виховання школярів (2 год.).</p> <p>1. Поняття, зміст та завдання правового виховання учнів на уроках правознавства.</p>								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

	<p>2. Формування правової культури учнів. Виховання активної правової життєвої позиції школярів.</p> <p>3. Умови ефективності правового виховання школярів. Основні напрямки оптимізації правового виховання в сучасній Україні.</p> <p>4. Методика організації та проведення виховних заходів у школі та у процесі позашкільної виховної роботи.</p>							
	<p>Самостійна робота (60 год)</p>							

**10. Система оцінювання та вимоги
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок аспірантів
на навчальних заняттях**

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній	4	Студент володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком;

		орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення окремих понять, категорій (однак з помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; частково володіє термінологією.
	8	Знання студента досить повні для застосування вивченого матеріалу в стандартних ситуаціях; студент вміє аналізувати, робити деякі висновки; відповідь повна, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати.
	9	Студент володіє основним матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє програмними знаннями та використовує їх у практичних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності; спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Студент має системні знання; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та

		доведення своєї думки; схильний до системно-наукового аналізу явищ; уміє самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; використовує різноманітні джерела інформації.
--	--	---

Поточний контроль	МКР	Самостійна робота (ІНДЗ)	Екзамен	Сума
20	30	10	40	100

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за рейтинговою системою зі 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F) та національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно; зараховано, не зараховано).

Зі 100 балів, студент впродовж семестру може набрати максимальну 100 балів, з яких:

20 – поточне оцінювання

30 – виконання студентами модульної контрольної роботи

10 – виконання студентами самостійної роботи

40 – складення екзамену.

Кінцева оцінка успішності студента формується шляхом додавання балів, що студент отримав за участь в роботі впродовж семестру та балів, який студент отримав на екзамені. Кінцева оцінка набуває вигляду як за національною шкалою, так за 100-бальною шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F). Студент вважається допущеним до підсумкового контролю при умові: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх практичних занять, виконання самостійної роботи, що передбачена навчальним планом дисципліни.

11. Самостійна робота

Оцінювання самостійної роботи

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає його під час усного виступу, глибоко та всебічно розкриває зміст обраної теми, засвідчуючи при цьому використання обов'язкової та додаткової літератури під час підготовки доповіді.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усного виступу, в основному розкриває зміст обраної теми, демонструючи при цьому використання обов'язкової літератури. Але при висвітленні проблеми не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст під час усного виступу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури,

	допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усного виступу, недостатньо розкриває зміст обраної теми, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1	Здобувач вищої освіти частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст обраної теми під час усного виступу.

Поточний і модульний контроль (100 балів)			Сума балів
Змістовий модуль 1 (100 балів)			100 балів
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота (в поточному контролі)	
50 балів	50 балів		

12. Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни)

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Національна залікова оцінка
90-100 і більше	A (відмінно)	10	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	
75-81	C (добре)	30	
67-74	D (задовільно)	25	
60-66	E (достатньо)	10	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)		

Допуск до підсумкового контролю: відсутність пропусків лекційних і практичних занять або їх своєчасне відпрацювання на консультації, якщо заняття пропущено з поважної причини і є документ, який її засвідчує. Можливе виконання індивідуальних завдань для покращення оцінок.

Рейтингова система, що передбачає оцінювання студентів за всіма видами аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності: поточний, підсумковий контроль; презентації, проектна робота, модульні контрольні роботи, тестування, залік.

13. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання технічних засобів для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор). Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення відеоконференцій.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання шкільного курсу «Основи правознавства». Київ : Знання, 2008. 301 с.
2. Гетьман А. П., Герасіна Л. М., Данильян О. Г. та ін. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / За ред. В. Л. Тація. Харків : Право, 2010. 368 с.
3. Головка Н. І. Методика викладання правознавства : навч. посібник. Київ : Персонал, 2017. 202 с.
4. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. Право України. 2005. № 4. С. 15–23.
5. Фіцула М. М. Правове виховання учнів. / Метод.посіб.К.ІЗМН, 2015. 147 с.

Допоміжна:

1. Хрестоматія з правознавства : навч. посібник / Укл. Л. О. Лоха, О. Д. Наровлянський. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 736 с.
2. Рябовол Л.Т. Особливості уроку як форми організації компетентнісного навчання правознавства. URL : www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferensiy/2-mizhnarodnainternet-konferentsiya-2014/section-4-5-6/.
3. Практичний довідник учителя правознавства. Історія і суспільствознавство в школах України. 2018. № 1.
4. Навчальна програма з основ правознавства для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
6. Концепція правової освіти у загальноосвітній 12-річній школі // Книга вчителя історії, етики, основ правознавства. Харків: ТОВ «Світанок», 2006. С. 113–116.
7. Дрожжина С. В. Основи правознавства. Наочний довідник. Київ-Харків : Веста. 120 с.
8. Євтушенко Р. І., Галегова О. В. Книга вчителя історії, етики, основ правознавства : довід.-метод. видання. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 224 с.

9. Кашкаръов Г. В. Методика викладання правознавства в школі в опорних схемах і таблицях. Харків : Основа, 2011. 64 с.
10. Караваєва О. Я. Організація позаурочної роботи з правознавства в школі. Навчально-методичний посібник. Харків : Основа, 2008. 143 [1] с. (Б-ка журналу «Історія та правознавство». Вип. 10 (58)).
11. Коляда І. А., Булда А. А. Основи правознавства : 9 клас : метод. посіб. для вчителів. Київ : А.С.К., 2011. 240 с.
12. Лякішева А. В., Грицюк Л. К. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : навч.-метод. посіб. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 504 с.
13. Мокрогуз О. П., Єрмоленко А. О., Кагітіна Н. А. Тиждень історії та правознавства в школі. Харків : Ранок, 2008. 160 с.
14. Наровлянський О. Д. Дидактичні матеріали з основ правознавства : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер. 1999.
15. Нестерук Н. Р. Використання таблиць на уроках правознавства : навч.-метод. посібник. Сокаль, 2013. 27 с.
16. Нетрадиційні уроки з основ правознавства / Укл. Н. В. Томашевська. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. 224 с.
17. Нікітіна І. П., Галегова І. П., Нікітін Ю. О. Настільна книга молодого вчителя історії та правознавства. Харків : Ранок, 2010. 256 с.
18. Підготовка вчителя до сучасного уроку історії та правознавства // Історичні студії. URL : www.metamorfosis.in.ua.
19. Поняття, ознаки і функції правового виховання // Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. С. 479–487.
20. Правова енциклопедія школяра / В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.), Л. О. Лоха. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 440 с.
21. Ремех Т. О. Правова освіта в навчальних закладах : метод. рекомендації. Краматорськ, 2017. 20 с.
22. Правове виховання і правова освіта в 1–8 класах // Конституція України і Основи правознавства в школі : книга для вчителя / І. Б. Усенко, С. В. Бобровник, В. І. Ваксман та ін. Київ : Укр. центр правничих студій, 1999. С. 202–205.
23. Ремех Т. О. Методика навчання учнів 9-го класу основ правознавства: метод. посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 96 с.
24. Ремех Т. О. Практичні заняття з правознавства: методичний аспект. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С. 43–51.
25. Рябовол Л. Контроль навчальних досягнень учнів з правознавства : поняття, принципи, функції, мета, суб'єкти, об'єкти, критерії оцінювання. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 9 (Ч. 2). С. 61–68.
26. Рябовол Л. Т. Наочні методи навчання правознавства. Науковий огляд: міжнародний науковий журнал. 2014. № 1 (Т. 2). С. 111–117.
27. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи: монографія. Кіровоград: Полімед-Сервіс, 2015. 360 с.
28. Святокум О. Є. Основи правознавства. 9 клас : міні-конспекти уроків до підручника О. Є. Святокум, І. О. Святокума. Харків : Ранок, 2017. 40 с. + календ. план (8 с.).

- 30.Тандура А. І. Інтерактивні технології на уроках правознавства. Харків : Основа, 2005. 96 с.
- 31.Труфанова О. Організація групової роботи на уроках правознавства. Історія України. 2003. № 5. С. 22–23.
- 32.Урбанська О.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства. Таврійський вісник освіти. 2014. № 3 (47). С. 233–242.
- 33.Усенко І. Б., Бобровник С. В., Ваксман В. І. та ін. Конституція України і Основи правознавства в школі : книга для вчителя. Київ : Укр. центр правничих студій, 1999. 355 с.
- 34.Чужикова В. Г. Методика викладання права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 425 с.

Нормативні джерела:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України № 764-IX від 01.08.2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 31. Ст. 226.
3. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
4. Державний стандарт повної загальної середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020. UR:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
5. Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття. Київ : Райдуга, 1994. 61 с.
6. Національна програма правової освіти населення. Затверджена Указом Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>.
7. Про неухильне дотримання принципів гарантування свободи педагогічної діяльності вчителя. Лист Міністерства освіти та науки №1/9-630 від 05.12.2014 р. URL: <http://zakon.pedrada.com.ua/regulations/1521/8456/8458/468871/>.
8. Конвенція про права дитини. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1995. № 9.
9. Європейська соціальна хартія ЕТС № 35 прийнята Радою Європи: Міжнародний документ від 18 жовтня 1961. Інформаційний бюлетень Міністерства праці України “Людина і праця”. 1992. № 5
10. Загальна декларація прав людини. Резолюція 217А (II) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Резолюція 2200-А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. Ратифікований Українською РСР згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 р. № 2148. URL: <http://www.rada.gov.ua>
12. Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Ратифіковані Україною 17 липня 1997 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>
13. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція 01.01.2020. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Кодекс законів про працю України, редакція 27.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
15. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. №11. 28 березня. ст.461
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 1984 р., № 51, ст. 1122
17. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII, редакція 27.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
18. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95ВР . Відомості Верховної Ради України. 1995. № 17. ст.121.
19. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01 липня 1993 р. № 3356XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 36. ст.361.
20. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. № 1045XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. ст.397
21. Про державну службу / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. Редакція від 28.05.2023. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

Електронні інформаційні ресурси

1. www.zakon2.rada.gov.ua (Законодавство України).
2. <https://www.kmu.gov.ua> (Нормативна база Кабінету міністрів України).
3. <https://mon.gov.ua> (Нормативно-правова база освіти).
4. <http://pidruchniki.ws> (Підручники з основ правознавства)
5. www.nbuv.gov.ua (Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського).
6. www.his.1september.ru/urok (Методичні розробки та рекомендації з викладання суспільних дисциплін).
7. www.britannica.com (Он-лайн енциклопедія «Британіка»).
8. www.uk.wikipedia.org (Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»).

Рекомендовані освітні платформи

1. Prometheus (<https://prometheus.org.ua>) – український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів;
2. EdEra (<https://www.ed-era.com/>) – українська студія онлайн-освіти;
3. Courséra (<https://coursera.org>) – технологічна компанія, що працює в галузі освіти.